

Projecte VIAE – Valuable Itineraries Across Europe

Workshop internacional

Itineraris pastorals a l'Europa del segle XXI
crear xarxes per al reconeixement i la conservació
d'un patrimoni ancestral compartit

9 - 11 d'abril 2026

Universitat de Lleida (Facultat de Lletres)

Itineraris pastorals a l'Europa del segle XXI

crear xarxes per al reconeixement i la conservació d'un patrimoni ancestral compartit

Introducció

VIAE s'inscriu en el marc de l'International Year of Rangelands and Pastoralists (IYRP) i té com a objectiu promoure el reconeixement, la protecció i la valorització de les rutes pastorals europees com a patrimoni cultural compartit.

Durant segles, les vies de transhumància han estat infraestructures territorials fonamentals per al desenvolupament econòmic, social i cultural de moltes regions europees. Més enllà del seu valor històric, aquestes rutes continuen tenint avui un paper rellevant en la gestió sostenible dels paisatges, la conservació de la biodiversitat i el manteniment de la ramaderia extensiva.

Impulsada per la Newcastle University (Regne Unit) i la Universitat de Lleida (Catalunya, Espanya), i feta possible gràcies al treball coordinat amb Camí Ramader de Marina, IDAPA i ARCA, la iniciativa reuneix a Lleida experts i expertes convidats de diversos països europeus per avançar en una estratègia comuna i en l'elaboració d'un protocol europeu per a la protecció i la valorització d'aquest patrimoni, en coherència amb els principis de la Convenció de Faro del Consell d'Europa. La trobada combinarà sessions obertes amb espais de treball especialitzat entre experts convidats, així com una sortida de camp final vinculada al territori.

Estructura de la Jornada

9 d'abril – Universitat de Lleida

Sessions obertes al públic

10 d'abril – Universitat de Lleida

Matí: sessions obertes

Tarda: treball a porta tancada amb experts convidats

11 d'abril – Sortida de camp

Activitat amb inscripció prèvia

Objectius i Eixos de treball

El projecte VIAE té com a objectiu principal contribuir a la definició d'una estratègia europea compartida per a la protecció i valorització de les rutes pastorals europees, considerades un recurs clau per al desenvolupament sostenible de les comunitats locals i dels territoris rurals.

En particular, la iniciativa es proposa:

- Promoure la cooperació europea entre investigadors, administracions públiques i actors locals vinculats a la gestió de les rutes pastorals.
- Elaborar la Declaració de Lleida, com a document marc per al reconeixement i la protecció de les vies pastorals europees.
- Desenvolupar un Protocol europeu de recomanacions per a la seva gestió, protecció i valorització.
- Impulsar les bases per a una futura candidatura de les rutes pastorals europees com a Patrimoni Mundial de la UNESCO.

Data i Lloc

Divendres 28 de març 2025

Sala de Juntes del 2on Pis

Edifici del Rectorat

Universitat de Lleida

Pl. Víctor Siurana,1

25003 LLEIDA

Inscripció

La inscripció és gratuïta fins al 7 d'abril de 2026 a través del correu

viaeproject@gmail.com

Organització i coordinació

- Francesca Romana Del Fattore (Newcastle University, UK)
- Ariadna Nieto Espinet (Universitat de Lleida)
- Francesco Carrer (Newcastle University, UK)
- Marc Borrell (IDAPA)
- Eduard Trepal (ARCA)
- Ingrid Vilardaga (Camí Ramader de Marina)
- Sara Zecchinato (University of Sassari, Itàlia)

Organitzen

Col·laboren

Cultural Routes of the Council of Europe
Itinéraires culturels du Conseil de l'Europe

Engineering and Physical Sciences Research Council

PROGRAMA

DIA 1 – Situació actual i bones pràctiques

Crèdits de les imatges

- Francesca Romana Del Fattore. Juny de 2023, transhumància de la família Carrino. El ramat durant el primer dia de desplaçament entre Borgo San Giusto i Faeto.
- Francesca Romana Del Fattore. Juny de 2023, transhumància de la família Carrino. El camí ramader Foggia-Camporeale entre Troia i Faeto (Foggia).

Dijous 9 d'abril 2026

Matí: Context i diagnosi

08.00–09.00 · Registre de participants

09.15–09.30 · Obertura institucional

- **Eva Martín Fuentes** (Vicerectora de Transferència i Territori de la Universitat de Lleida)
- **Francesco Carrer** (Newcastle University)
- **Esther Marmaneu** (Camí Ramader de Marina)
- **Eduard Trepà** (Associació d'Iniciatives Rurals i Marítimes de Catalunya - ARCA)
- **Amàlia Sanz Bonet** (directora de l'Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran - IDAPA)

09.30–11.00 · Protegir les rutes pastorals europees: motivacions, reptes i perspectives

- **Véronique Ancey** (CIRAD - Centre de cooperació internacional en recerca agrònica per al desenvolupament)
- **Concha Salguero** (Vicepresidenta de Landcare Europe)

11.00–11.30 · Pausa cafè

11.30–12.00 · Presentació dels objectius del workshop.

- **Francesca Romana Del Fattore** (Newcastle University)
- **Ariadna Nieto Espinet** (Universitat de Lleida).

12.00–12.30 · Discussió i aprovació de la “Declaració de Lleida”

12.30–14.30 · Pausa Dinar

Tarda: Experiències i marc legislatiu

14.30–15.30 · Marc legislatiu i patrimonial de les rutes pastorals

Moderadores: Francesca Romana del Fattore i Ingrid Vilardaga

- **Elena Regodón** (Subdirecció General de Gestió i Coordinació dels Béns Culturals, Direcció General de Patrimoni Cultural i Belles Arts, Ministeri de Cultura, Espanya)
- **Orane Proisy** (cap de la Unitat de Projectes i Xarxes Europees de Patrimoni, Direcció General de Patrimoni i Arquitectura, Ministeri de Cultura de França)
- **Italo Maria Muntoni** i **Francesca Spadolini** (Soprintendenza Archeologia, Belle Arti e Paesaggio per le Province di Barletta-Andria-Trani e Foggia e L'Aquila-Teramo – Ministeri de Cultura d'Itàlia)

16.00–17.00 · Presentació de projectes i iniciatives europees (Part I)

Moderadors/es: Ariadna Nieto Espinet i Eduard Trepà

16.00–16.20 – **Felipe Monzón**. Projecte Transhumance Trails

16.20–16.40 – **Ingrid Vilardaga** (coordinadora de l'Associació Camí Ramader de Marina). Projecte Camí Ramader de Marina

16.40–17.00 – **Claire Dallemagne** i **Patrick Fabre** (Maison de la Transhumance). Projecte La Routu

17.00–17.20 · Pausa cafè

17.20–18.30 · Presentació de projectes i iniciatives europees (Part II)

Moderadors/es: Francesco Carrer i Sara Zecchinato

17.20–17.40 – **Flavio Camerata** (U-Space). PECUS – Paisatges europeus de la transhumància

17.40–18.00 – **Francesco Zullo**, **Anna Maria Felli**, **Cristina Montaldi** (Università degli Studi dell'Aquila). Mètodes innovadors de suport a la protecció del patrimoni arqueològic: el nou PQT per al Tratturo Magno al municipi de L'Aquila

18.00–18.20 – **Saša Čaval** (ZRC SAZU and Stanford University). Projecte ERC STONE – Unde Venis. Desentrellant l'enigma de les làpides stećci

18.30–19.30 · Projectió del documental

“Transhumant Cultures”, d'**Anna Kauber**

(Documental inspirat en el llibre *La ricchezza delle pecore**, d'Alberico Bojano, centrat en la cultura pastoral transhumant del sud d'Itàlia.)*

19:30 · 20:00 · Debat i tancament de la primera jornada del workshop

PROGRAMA

DIA 2 – Vers a una estratègia europea

Divendres 10 d'abril 2026

09.00–11.00 · Visita guiada a la Seu Vella de Lleida

(Només per als experts convidats (gratuït) o participants/es inscrits (entrada 10euros))

Matí: Aportacions d'experts i bases per al Protocol Europeu

Moderadors/es : Marc Borrell & Ingrid Vilardaga

11.30–12.00 · Conferència invitada

Roberta Alberotanza (ICOMOS – University of Reggio Calabria); **Antonio Corrado** (Regione Abruzzo)

12.00–12.30 · Conferència invitada

Michele Nori (Comissió Europea – DG Agricultura i Desenvolupament Rural)

12.30–13.00 · Presentació de l'esborrany del Protocol Europeu i de les recomanacions preliminars per a la gestió compartida i sostenible de les rutes pastorals a Europa

–**Francesca Romana Del Fattore** (Newcastle University)

–**Ariadna Nieto Espinet** (Universitat de Lleida)

–**Eduard Trepal** (ARCA)

13.00–15.00 · Pausa Dinar

Tarda: Treball col·lectiu i redacció de les recomanacions finals del protocol

15.30 - 18:30 · Sessió de treball tancada només accessible per a experts/es convidats/es (Dinàmiques participatives facilitades per ARC-Mediació)

ATENCIÓ: Aquesta sessió de tarda és una reunió de treball tancada, reservada exclusivament als experts convidats implicats en la redacció col·lectiva del Protocol Europeu sobre Rutes Pastorals. No és oberta al públic general.

DIA 3 – Perspectives locals sobre les rutes pastorals: El Camí de Marina

Dissabte 11 d'abril 2026

Atenció: la participació a la sortida de camp del dia 3 només és possible amb inscripció prèvia. Les places són limitades. La inscripció és oberta fins al 07.04.2026. Per inscriure-us, contacteu amb: info@camiramaderdemarina.cat

Sortida de camp tècnica

08.00 · Sortida des de Lleida

09.45 · Punt de trobada a la benzinera d'Avinyó

Trasllat en cotxe fins al Pla de l'Oliva

10.00 · Pla de l'Oliva (Avinyó): caminada guiada al llarg de la ruta pastoral

Recorregut pel tram de pedra seca de la ruta, amb:

– Josep Solsona, restaurador de murs de pedra seca

– Josep Salvans “Cuca”, pastor, compilador del mapa de rutes pastorals del Lluçanès i membre del grup Lluçanès, terra de transhumància

(Aprox. 4 km de caminada. Es recomana calçat còmode.)

13.00 · Santa Eulàlia de Puig-oriol: dinar a Cal Penyora

Dinar en un antic hostel de pastors. Menú degustació casolà amb productes locals.

Preu: 25 €

15.00 · Centre d'Estudi i Recursos de la Transhumància (Santa Eulàlia de Puig-oriol)

– Presentació del projecte a càrrec de Glòria Colom, alcaldessa i secretària de l'associació, i Eva Boixadé, exalcaldessa i membre del grup Lluçanès, terra de transhumància.

16.00 · Inauguració de l'exposició “Abans miràvem la lluna per tot”

– Exposició del Parc Natural de les Valls d'Àneu

Introducció al patrimoni material i immaterial dels pastors, guiada pel pastor Ernest Sitjes.

17.00 · Cloenda de la jornada amb cançons i música de pastor

Crèdits de les imatges:

- Jordi Peiró. Pastures d'estiu (Llessú, Pirineu de Lleida)

EXPERTS/ES INVITATS/ES

Grup internacional d'experts que contribueixen a la redacció col·lectiva del Protocol Europeu sobre Rutes Pastorals.

Participació presencial a Lleida)

Roberta Alberotanza — ICOMOS / Università della Calabria
Pau Barrull — pastor transhumant (Pirineus, Catalunya)
Marc Borrell — IDAPA
Ferran Estrada Bonell — Universitat de Barcelona
Gerard Cardona — pastor transhumant (Pirineus, Catalunya)
Flavio Camerata — U-Space
Francesco Carrer — Newcastle University
Saša Čaval — Stanford University / ZRC SAZU
Francesca Cornella — Newcastle University
Àlex Farnós — exdirector del Museu de les Terres de l'Ebre
Ermengol Gassiot — Universitat Autònoma de Barcelona
Maialen Gauthier — Université Toulouse Jean-Jaurès (Framespa – Terrae)
Dani Giraldo — pastor, Camí Ramader de Marina
Christian Heitz — University of Innsbruck
Luigi Magnini — Università Ca' Foscari di Venezia
Nunzio Marcelli — pastor (Abruzzo, Itàlia)
Italo Maria Muntoni — Italian Ministry of Culture
Ariadna Nieto Espinet — Universitat de Lleida
Elena Regodon — Cultural Heritage and Fine Arts, Ministry of Culture, Spain
Christine Rendu — French National Centre for Scientific Research
Francesca Romana del Fattore — Newcastle University
Concha Salguero — Landscape Europe
Javier Sánchez García — European Cheese Route Association
Elena Scarsella — Barcelona Supercomputing Center
Eduard Trepàt — ARCA
Íngrid Vilardaga — Camí Ramader de Marina
Daniel Villalba — Departament de Ciència Animal, Universitat de Lleida
Sara Zecchinato — University of Sassari
Felipe Monzón — University of La Laguna

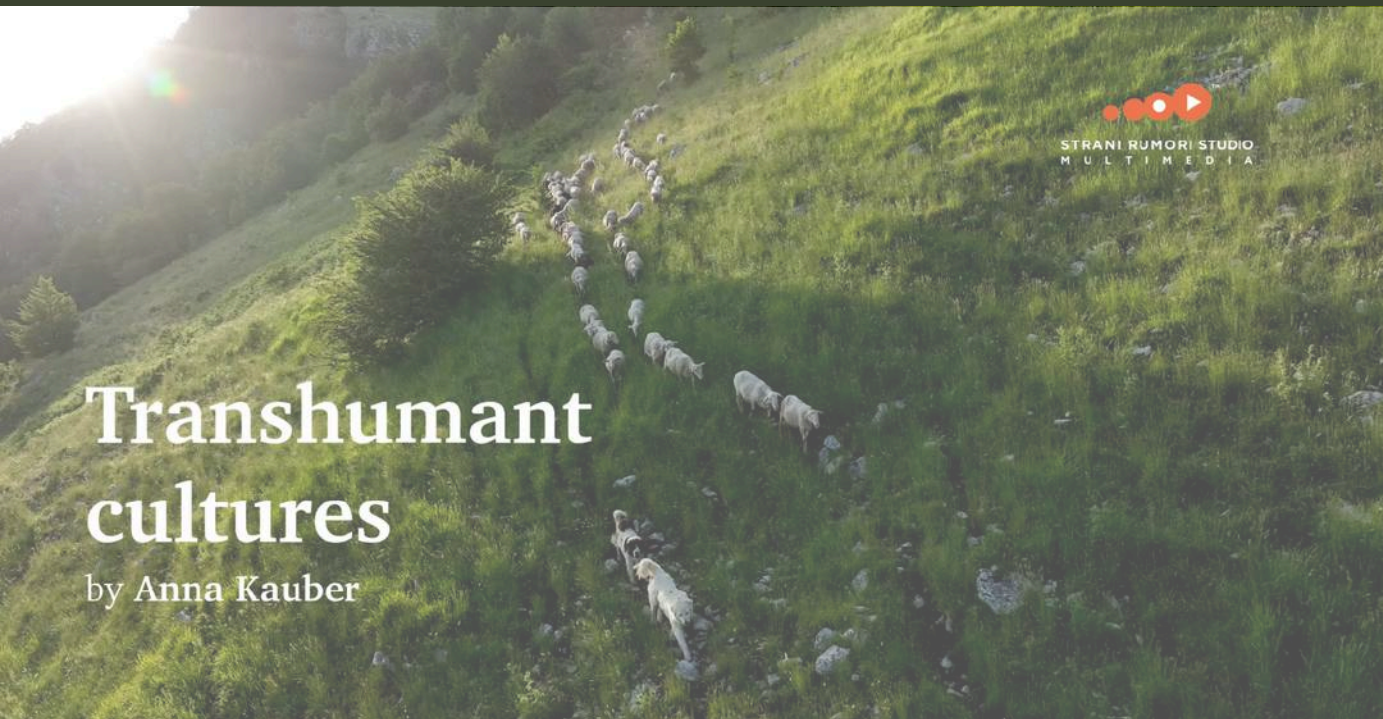
Participació en línia

Véronique Ancey — CIRAD
Beatrice Bellavia — Euromontana
Francesco Calzolaio — Faro Italia Platform
Tommaso Campedelli — Shepherds School of Foreste Casentinesi
Antonio Corrado — Abruzzo Avventure
Claire Dallemagne — Maison de la Transhumance / La Routo
Patrick Fabre — Maison de la Transhumance
Anna Maria Felli — Università degli Studi dell'Aquila
Luisa Migliorati — Fondazione Roma Sapienza
Cristina Montaldi — Università degli Studi dell'Aquila
Michele Nori — European Commission – Directorate-General for Agriculture and Rural Development (DG AGRI)
Luisella Pavan Woolfe — Europa Nostra
Francesca Spadolini — Italian Ministry of Culture
Greta Semplici — Università del Molise (UNIMOL)
Andrea Staffa — exresponsable, Italian Ministry of Culture
Francesco Zullo — Università degli Studi dell'Aquila

Crèdits de les imatges:

- El pastor Ernest Sitjes amb el ramat (Arxiu Sitjes-Rovira)
- Cavalls de transhumància cap a les pastures de les Bulloses (França) (Arxiu de l'Associació Camí Ramader de Marina)
- Bestiar a les pastures del Pla d'Anyella (Arxiu Sitjes-Rovira)
- Ramat al Pirineu oriental català (Arxiu Sitjes-Rovira)

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES DEL WORKSHOP

Transhumant cultures

by Anna Kauber

Crèdits de les imatges

- Dues imatges superiors extretes del documental — Anna Kauber
- Centre: Senyalització del Camí Ramader de Marina (Arxiu de l'Associació Camí Ramader de Marina)
- Inferior: Murs de pedra que delimiten la via pecuària (Arxiu Sitjes-Rovira)

Projecció del documental: *Transhumant Cultures* Anna Kauber

En el marc del programa del workshop es projectarà *Transhumant Cultures* (Civiltà transumanti), un documental d'Anna Kauber inspirat en el llibre *La ricchezza delle pecore*, d'Alberico Bojano.

Centrat en San Gregorio Matese, al vessant campà del massís del Matese (Itàlia), el film explora la relació de llarga durada entre comunitat, paisatge i pastoralisme transhumant. A través de les veus de pastors i habitants del territori, reflexiona sobre la memòria, la continuïtat, l'abandonament i les transformacions dels mons pastorals de muntanya.

La projecció tindrà lloc al final de la primera jornada del workshop, com a activitat cultural vinculada a la reflexió compartida sobre les rutes pastorals i el patrimoni transhumant a Europa.

Tràiler disponible a vimeo: [Transhumant Cultures, d'Anna Kauber – tràiler oficial](#)

Visita tècnica al Camí Ramader de Marina

La tercera jornada del workshop inclourà una visita tècnica vinculada al **projecte Camí ramader de Marina. De la Cerdanya al Penedès**, una iniciativa impulsada pels ajuntaments de Llívia, Lluçà i Santa Margarida i els Monjos, amb el suport i l'acompanyament de l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA), l'Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA) i el Parc del Foix, així com la participació d'altres entitats i organismes públics del territori.

El projecte té com a objectiu **preservar, potenciar i promoure** aquesta ruta transhumant històrica que ha articulat durant segles el moviment de ramats entre el Pirineu oriental i les terres litorals del Penedès i el Garraf. La seva acció s'estructura entorn de tres grans eixos: **la reivindicació de la transhumància, del món pastorívol i dels camins ramaders; la protecció cultural i ambiental del territori; i la promoció turística sostenible** dels espais vinculats al recorregut.

Es tracta, a més, d'un itinerari d'una gran rellevància patrimonial i històrica. **El Camí Ramader de Marina és el camí ramader de Catalunya del qual es conserva la referència documental més antiga coneguda, esmentat l'any 1055** al Diplomatar del monestir de Santa Maria de Poblet amb el nom de via peccorad de Cegiolas. A la zona pirinenca és conegut com a camí de Marina, mentre que a la zona litoral apareix també amb la denominació de cañada real de la Sardanya.

La visita de camp permetrà als participants conèixer directament una experiència concreta de **recuperació, protecció i valorització del patrimoni pastoral**, i posar en relació el marc europeu del workshop amb una iniciativa territorial arrelada, viva i orientada tant a la salvaguarda patrimonial com a la dinamització sostenible del territori.

Més informació a : camiramaderdemarina.cat